

Goeie ouwe ginkgo

Tweënvijftigste deel van een serie over het leven van bekende en onbekende bomen in Nederland.

In de bomengids staat de ginkgo helemaal voorin – primitief, betekent dat. Ooit, tweehonderd miljoen jaar geleden, hebben ginkgo-achtigen het plantenrijk op aarde gedomineerd. Van deze familie is de ginkgo de laatste overlevende. Wat bomen betreft is dit zo'n beetje het oudste nog leverbare model.

Het blad van de ginkgo wordt beschreven als waaivormig, met nerven die zich straalsgewijs uitspreiden vanuit de steel. Je kunt dat lezen, maar het is beter om het te gaan zien. Je ziet meteen dat je zoiets nooit eerder hebt gezien. En je kunt het gaan zien bij tuincentra, waar ginkgo's momenteel op grote schaal worden verhandeld als bonsaiboompjes.

Maar je kunt in dit verband ook een van de vele stadsbomengidsen raadplegen die er tegenwoordig zijn. Mijn favoriet in dit genre is de *Bomengids van Amsterdam-Zuid* van Jan Lever (niet meer in de reguliere handel). Je zoekt 'ginkgo' op in de index en vindt moeiteloos de straten waar ze staan, en dat zijn er nogal wat in Amsterdam-Zuid; daar heeft bij de betreffende dienst kennelijk iemand met een ginkgomanie gezeten.

Bomen met een slungelachtig voorkomen, waardoor ze jonger lijken dan ze zijn. Ronduit indrukwekkend is dan het exemplaar op de paradijselijke binnenplaats achter een woonblok aan de Roeloff Hartstraat (poortje naast huis-

nummer 40). Ook deze is slank van stam, ook deze omwikkelt zich eerder met slierten dan met takken – maar hij reikt daarbij hoger dan de omringende vijf bouwlagen. Hier vergeleek ik het blad van de ginkgo met een ijswafeltje en dacht ik bij de nervatuur even aan de baleinen van een walvis.

In China, waar hij nog in de natuur voorkwam, werd de ginkgo gecultiveerd als tempelboom, hooglijk gewaardeerd om zijn esthetische en medicinale kwaliteiten. Zo kwam hij ook in Korea en Japan terecht. Het oudste exemplaar buiten Oost-Azië bevindt zich in de oude hortus van de Universiteit van Utrecht, alweer zo'n paradijselijk plekje middenin de stad.

BOOM VOOR BOOM

Deze is op z'n vroegst geplant in 1723, op z'n laatst in 1760. Hij heeft ruim de tijd gehad om er iets van te maken, en dat heeft hij gedaan. Dit moet wel de meest kolosale ginkgo van het land zijn, de stam diep gegroeft, omsloten door zware takken die bijna recht de hoogte in gaan, alsof ze ieder alleen voor zichzelf naar de hemel reiken.

Terug naar het verschijnsel 'stadsbomengids'. Voor Leiden is er een gemaakt door Rinny E. Kooi (*Bomen in de buurt*, uitgeverij Ginkgo). Ook zij wijst de weg naar ginkgo's en ze besteedt, zoals het een bioloog betaamt, uitgebreid aandacht aan hun geslachtsleven. Dat is buitengewoon ingewikkeld, eerder zoals varens het doen dan zoals bomen het doen.

De ginkgo is in principe tweehuizig, dus óf mannelijk óf vrouwelijk. In Nederland worden vrijwel uitsluitend mannelijke aangeplant. Aan vrouwelijke komen namelijk noten te hangen waarvan het vlezig omhulsel bij rotting een gruwelijke stank voortbrengt. Rinny Kooi spreekt onomwonden van een pislucht. Maar de ginkgo laat zich niet zo makkelijk betugelen. Op zekere leeftijd kan hij een geslachtsverandering ondergaan, zodat de mannelijke boom tevens vrouwelijke eigenschappen krijgt. Jan Lever heeft dat in Amsterdam-Zuid al bij bomen van betrekkelijk jeugdige leeftijd geconstateerd.

Noemen we de ginkgo nu een levend fossiel, dan hebben we een mooi overstapje naar een andere opmerkelijke boom, de metasequoia of watercipres. Die is werkelijk eerst op grond van fossiele vondsten beschreven (in 1940 in China) en daarna pas in de levende natuur aangetroffen (1944, ook ergens in China). Via dendrologische congressen werden zijn zaden over de wereld verspreid. Een boom met een ontzaglijke groei-kracht.

Dit voorjaar sprak ik een jonge boomverzorger over zijn voorbereidingen op de nationale boomklimwedstrijden. Hij had een huisje aan een dijkje in Noordoos. Toen we naar buiten gingen, kwamen we tegenover een reus van een boom te staan, prachtig belicht door het zachtgroene schijnsel van zijn eigen kroon. Metasequoia! Eén ding stond vast: hooguit zestig jaar oud, nog lang niet volgroeid.

KOOS VAN ZOMEREN

Het blad: waaivormig, met nerven die zich straalsgewijs uitspreiden vanuit de steel. (Foto Sake Elzinga)